

A photograph of three men in a bright, indoor setting. The man on the left is wearing glasses and a dark shirt, the man in the middle has curly hair and is wearing a grey sweater, and the man on the right is wearing a red sweater and has a black beaded bracelet. All three are smiling and giving a thumbs-up gesture. The background is slightly blurred, showing a window and some indoor plants.

HANDREIKING

Mannen en jongens als deel van de oplossing

Bij het tegengaan van geweld tegen vrouwen en meisjes

Jongens en mannen als deel van de oplossing

Geweld tegen vrouwen is een wereldwijd probleem: één op de vier vrouwen wereldwijd krijgt in haar leven te maken met fysiek of seksueel geweld door een mannelijke partner. Wanneer daarbij geweld wordt meegenomen dat niet wordt gepleegd door een partner, maar iemand anders, geldt dat één op de drie vrouwen slachtoffer wordt van geweld door een mannelijke plegger (World Health Organization, 2021). Ook in Nederland blijkt uit verschillende onderzoeken dat jonge vrouwen het vaakst slachtoffer worden van seksueel geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag (CBS, 2020; Van Berlo & Twisk, 2017) en dat ze zich ook vaker onveilig voelen dan mannen en jongens; 18 procent tegenover 11 procent. Dit geldt zowel in de eigen omgeving, bijvoorbeeld rondom de woonplaats, buurt of woning, als op andere plekken, zoals op straat, rondom het openbaar vervoer of bij het uitgaan (CBS, 2020; CBS 2017, 2019). Ook ervaren vrouwen en meisjes meer respectloos gedrag door onbekenden op straat of in het openbaar vervoer dan mannen en jongens (CBS, 2017).

Hierbij komt dat mannen disproportioneel vaak de pleggers van dit geweld tegen vrouwen zijn. 91 procent van de pleggers van fysiek of seksueel geweld is man (European Union Agency for Fundamental Rights, 2014). Een voedingsbodem voor geweld tegen vrouwen wordt gevormd door schadelijke traditionele opvattingen over mannelijkheid. Dit geldt ook voor andere vormen van gendergerelateerd geweld, bijvoorbeeld tegen mensen wier identiteit of manier van doen niet past binnen de gebruikelijke hokjes van 'man' en 'vrouw'. Je zou dit geweld dus ook een mannelijkheidsprobleem kunnen noemen. Gelukkig plegen de meeste mannen geen geweld. En mannen kunnen juist ook een belangrijke rol spelen in het tegengaan van geweld tegen vrouwen. Deze handreiking geeft hierover tips en informatie voor gemeenten en hun partners in de uitvoering.

Gedernormen als voedingsbodem voor geweld

Een belangrijke voedingsbodem voor geweld tegen vrouwen zijn stereotyperende en beperkende *gedernormen*, ofwel schadelijke opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid. En de daarbij horende structurele ongelijke machtsverhoudingen tussen mannen en vrouwen (Reyes, Foshee, Niolon, Reid, Hall, 2016; Baugher & Gazarian; 2015). Gedrag dat als relatief 'normaal' of 'onschuldig' wordt gezien, zoals seksistische grappen, zorgt voor een context die ook ingrijpendere vormen van geweld uitlokt en legitimeert. Onderstaande figuur laat zien hoe deze 'geweldspiramide' werkt.

Geweld tegen vrouwen vindt plaats in een context die seksisme, genderongelijkheid en geweld bagatelliseert, normaliseert en uitlokt

Bevragen en verruimen van gendernormen

Een traditionele aanpak van geweld in de openbare ruimte en bij het uitgaan, houdt geen rekening met gender. Een voorbeeld hiervan is een **seks- en genderneutrale aanpak**. Daarin is geen aandacht voor verschillen tussen mannen en vrouwen ('iedereen kan slachtoffer of dader worden'). Een ander voorbeeld is een **seksespecifieke aanpak**, waarbij wel aandacht is voor verschillen tussen mannen en vrouwen, zoals het feit dat mannen disproportioneel vaak geweld plegen. Gebruikelijk is om dan te kiezen voor een preventieve focus op vrouwen als slachtoffer, en een repressieve focus op mannen als dader. Ingrepen die hierbij worden ingezet, zijn vaak gericht op hantering van het geweld wanneer het gebeurt (bijvoorbeeld weerbaarheidstrainingen) of opvolging (bijvoorbeeld melden, straffen). Toch is bij zo'n seksespecifieke benadering geen aandacht voor de ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid als oorzaak van het geweld. Daarmee blijven dus ook oplossingen die hierop inhaken, buiten beeld. Het is daarom van belang dat gemeenten en uitvoeringsorganisaties die geweld tegen vrouwen duurzaam willen tegengaan, zich in hun aanpak ook richten op gendernormen als oorzaak van geweld. De ruimte voor verandering kan dan worden gevonden in het neerzetten van een nieuwe en positieve sociale norm. Dit kan op twee manieren: gendersensitief en gendertransformatief.

Een **gendersensitieve** aanpak heeft aandacht voor de verschillende verwachtingen en rollen, en de machtsverhoudingen die voortkomen uit opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid. Dit kan bijvoorbeeld door, bij het doen van ingrepen in de openbare ruimte, de kennis en ervaringen van meisjes en vrouwen, in al hun verscheidenheid, te betrekken om (ook) hun ervaren veiligheid te verbeteren. Een **gendertransformatieve** aanpak gaat nog iets verder. Zo'n aanpak streeft naar verandering van de schadelijke en beperkende rollen en verwachtingen met betrekking tot mannelijkheid en vrouwelijkheid. Bij zo'n aanpak passen activiteiten zoals de inzet van rolmodellen die een bredere kijk stimuleren op wat mannen kunnen doen en zijn. Hierbij is het van waarde om verder te kijken dan de rol van mannen als (potentiële) dader. Mannen kunnen ook bijdragen aan de oplossing vanuit hun rol als omstander of professional.

Regelmatig bevat een aanpak aspecten van een seks- en genderneutrale, seksespecifieke, gendersensitieve en gendertransformatieve benadering. Door met de 'bril' van deze vier categorieën naar een aanpak te kijken, kan zichtbaar worden welke kansen er liggen om nog duurzamer effect te sorteren.

Mannen als deel van de oplossing: vuistregels en valkuilen

Wat zijn succesfactoren bij het ontwerpen en uitvoeren van een aanpak? En wat zijn valkuilen om te voorkomen? Hieronder geven we elf do's en don'ts. Ter illustratie geven we steeds één of meer voorbeelden van een project of activiteit waarin de do's goed zijn terug te zien.

Do's 	Don'ts 	Positief voorbeeld
<p>Ontwikkel een aanpak die rekening houdt met verschillen op basis van gender. Erken dat geweld tegen vrouwen (meestal) wordt gepleegd door mannen, met als voedingsbodem schadelijke ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid.</p>	<p>Ervan uitgaan dat aandacht voor ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid niet nodig is, omdat iedereen in theorie dader of slachtoffer kan worden.</p>	<p>Orange the World Internationale campagne tegen geweld tegen vrouwen en meisjes. Ook in Nederland worden op 25 november, de internationale dag tegen geweld tegen vrouwen, in veel gemeenten gebouwen oranje uitgelicht om aandacht te vragen voor dit thema. Dit kan aangegrepen worden om aandacht te vragen voor de rol die gender speelt bij geweld. En op oplossingen die gendertransformatief zijn.</p>
<p>Stel de huidige associatie tussen mannen, mannelijkheid en geweld ter discussie.</p>	<p>Bevestigen van stereotiepe ideeën over mannelijkheid en vrouwelijkheid ('een echte man slaat geen vrouwen')</p>	<p>GenderBlender, SexTalks en Consent Reeks workshops voor leerlingen op het vo en mbo. De thema's van deze workshops zijn: stereotypen, vooroordelen, mannelijkheid en mannelijkheidsnormen, seksualiteit, homoseksualiteit en/of (andere) lhbtqia+-issues. De workshops worden gegeven door twee workshopleiders van Sexmatters die dichtbij de leefwereld van de doelgroep staan.</p> <p>IMAGINE Inspiring Male Action On Gender Equality In Europe (IMAGINE) werkt aan een wereld zonder genderstereotypen en ongelijkheid, een wereld waarin iedereen zichzelf als mens kan ontplooiën en iedereen veilig is om zichzelf te zijn en zich vrijelijk kan bewegen. Onderdeel van dit project is het uitvoeren van workshops door jonge mannen, die dit als peer educator doen.</p>
<p>Maak gebruik van bestaande ervaringen, kennis en onderzoek zodat je kunt doen wat werkt.</p>	<p>Een aanpak ontwerpen zonder te checken welke ervaringen er zijn met vergelijkbare projecten en wat bekend is over de (waarschijnlijke) impact.</p>	<p>Onderzoek Beat the Macho In dit onderzoek zijn werkzame elementen in kaart gebracht voor werken met jongens over mannelijkheid en macho gedrag. Belangrijke elementen zijn: humor, zelf kwetsbaar opstellen, juiste toon, speels, gelijkwaardig, serieus naar ze luisteren.</p> <p>Online menukaart Een verzameling met interventies en methodieken van verschillende organisaties om te werken met mannen en jongens aan het voorkomen van geweld.</p>

Do's 	Don'ts 	Positief voorbeeld
<p>Wees je bewust van de verschillende rollen die mannen kunnen hebben bij geweld tegen vrouwen en speel op al deze rollen in:</p> <ul style="list-style-type: none"> • (potentiële) dader • omstander • professional <p>Ook kunnen mannen slachtoffer zijn van gendergerelateerd geweld. Bijvoorbeeld wanneer zonen getuige zijn van geweld tegen hun moeder. Of bij geweld tegen homoseksuele mannen vanwege hun seksuele oriëntatie.</p>	<p>Mannen enkel als (potentiële) dader zien.</p>	<p>Omstanderinterventie Workshops en korte online trainingen waarin deelnemers leren straatintimidatie te herkennen. Deelnemers krijgen extra inzicht in waarom bepaald gedrag als onprettig wordt ervaren. Ze leren hoe ze elkaar kunnen aanspreken op dit gedrag, en hoe ze een slachtoffer hulp kunnen bieden.</p>
<p>Geef (ook) aandacht aan zaken als omgangsvormen, wensen en grenzen, plezier.</p>	<p>Denken dat seksueel geweld/grensoverschrijdend gedrag alleen de 'harde' vormen zijn, en niet de subtielere vormen, zoals 'kleedkamerpraat'.</p>	<p>'Ik ben van mij!' 'Ik ben van mij!' is een succesvolle methode die uitgaat van jongeren zelf. In vier à vijf bijeenkomsten krijgt een groep jongeren van 14-18 jaar inzicht in stereotypen rond seksualiteit, en identificeren en bespreken ze hun wensen en grenzen rond intimiteit en seksualiteit. Ze leren over de zes seksregels, de mechanismen die spelen rond de dubbele seksuele moraal en seksstereotypen, en hoe ze kunnen bijdragen aan verandering. Ze bedenken wat ze anders zouden willen en verzinnen een actie om andere jongeren te bereiken. Iedereen met didactische vaardigheden en ervaring in het werken met jongeren kan dit uitvoeren.</p>
<p>Geef extra aandacht aan groepen die meer risico lopen om slachtoffer of dader te worden.</p>	<p>Bevestigen van stereotiepe ideeën over mannelijke daders, zoals racistische ideeën.</p>	<p>Ken je grens Training voor jongens van 12 t/m 18 jaar die (online) seksueel grensoverschrijdend gedrag hebben vertoond. Ken je grens is een individuele training die op maat wordt ingezet. Jongens leren grenzen te (her)kennen bij anderen, maar ook bij zichzelf. Ze worden uitgedaagd en gemotiveerd anders naar hun eigen gedrag te kijken en minder impulsief te reageren. Ook het leren omgaan met groepsdruk of andere vormen van negatieve sociale beïnvloeding komt aan bod. Ken je grens kan worden ingezet in vrijwillig of justitieel kader. De training is erkend door de Erkenningscommissie Justitiële Interventies (NJi).</p>

Do's 	Don'ts 	Positief voorbeeld
<p>Breng het gewenste gedrag onder de aandacht. Dit geeft handelingsalternatieven. Bijvoorbeeld over hoe je kunt omgaan met emoties, macht en onmacht op een niet gewelddadige manier. En over hoe je als omstander kunt reageren wanneer een situatie niet oké lijkt.</p>	<p>Negatief gedrag onder de aandacht brengen om mensen bewust te maken.</p>	<p>‘Be the (hu)man you wish to see in the world’ De campagne ‘Be the (hu)man you wish to see in the world’ stelt de vragen ‘Wat voor man wil je zijn?’ en ‘Wat voor mannen wil je zien in de wereld?’. Mannelijkheid is geen vaststaand gegeven en kan op verschillende manieren ingevuld worden. Iedereen heeft de keuze om dat op zijn eigen manier te doen. De campagne is bedoeld om te stimuleren dat mannen hun menselijk potentieel gaan onderzoeken en ontwikkelen en de verantwoordelijkheid nemen die hoort bij hun privilege.</p> <p>Ben je oké? De Ben je oké?-campagne helpt omstanders om in te grijpen met een eenvoudige vraag: Ben je oké? Meer dan 200 poppodia, kroegeigenaren, studentenverenigingen clubs en festivalorganisatoren vragen hun bezoekers om uitgaan samen leuker en veiliger te maken met Ben je oké? Zij hangen de posters op en verspreiden de vraag via hun social media. Ook trainen ze hun personeel en maken ze beleid om ongewenst seksueel gedrag zoveel mogelijk te voorkomen.</p>
<p>Betrek mannen actief in de aanpak van geweld</p>	<p>Een aanpak uitrollen zonder de steun en expertise van lokale mannen(groepen) daarbij te betrekken.</p>	<p>Campagnefonds Ook bewoners van jouw gemeente kunnen bij het campagnefonds van de White Ribbon Campagne een bijdrage tot €1.000 aanvragen. Het fonds is bedoeld voor kleinschalige initiatieven waarmee jongens en mannen worden betrokken bij het voorkomen van gendergerelateerd geweld.</p> <p>IMAGINE toolkit Met deze toolkit kunnen jonge mannen als peer educators workshops aan jongens/jongeren geven over gender, mannelijkheid, relaties, seksualiteit, consent en geweld.</p>

Do's 	Don'ts 	Positief voorbeeld
<p>Maak gebruik van een integrale, structurele aanpak. Zorg voor een logische samenhang van de verschillende activiteiten, zodat deze elkaar kunnen versterken. Zet bijvoorbeeld een communicatiecampagne alleen in als onderdeel van een bredere aanpak met lokale partners.</p>	<p>Eenmalige interventies/projecten inzetten zonder zicht op vervolg of breder leereffect.</p>	<p>Trainingsweekend Jaarlijks trainingsweekend voor mannen die zich willen inzetten voor emancipatie en tegen geweld. De deelnemers doen kennis en inzichten op, en verbreden hun netwerk van personen met wie ze kunnen samenwerken. De deelnemers committeren zich eraan om na afloop van het trainingsweekend een eigen activiteit te organiseren. Zo betrekken ze nog meer jongens en mannen bij het tegengaan van geweld tegen vrouwen. Het trainingsweekend is onderdeel van een breder programma van activiteiten van stichting Emancipator.</p> <p>Er zijn mogelijkheden om trainingsweekenden voor jouw gemeente te organiseren, om een lokaal netwerk op te bouwen of te verstevigen. Het is aan te raden om dit dan vorm te geven als onderdeel van een bredere, lokale aanpak.</p>
<p>Bekijk het thema geweld ook in relatie tot andere thema's, zoals sport, gezondheid, inrichting openbare ruimte, en jeugd. Bijvoorbeeld als onderdeel van een bredere aanpak 'veerkrachtige jongeren'.</p>	<p>Geweld alleen als apart onderwerp bespreken, waardoor er minder gelegenheden zijn om het onderwerp aan te snijden. En waardoor de drempels hoger worden.</p>	<p>Talkshows over vaderschap in Amsterdam Nieuw West en Zuidoost Bevordering van betrokken vaderschap is belangrijk om geweld te voorkomen. Deze talkshows belichtten vanuit verschillende perspectieven de invloed van betrokken vaderschap. Aan bod kwamen vragen als "Welke rol en invloed hebben vaders en vaderfiguren in de levens van jongens en mannen? Hoe kan mannenemancipatie worden ingezet ter voorkoming van geweld? Uit welke positieve voorbeelden blijkt het belang van betrokken vaderschap?"</p> <p>Mannenberaad en spin-off Vaders Onder Druk Tijdens de wereldwijde COVID-19 pandemie is het Mannenberaad opgericht. Aanleiding was het toegenomen risico op geweld door de toename van spanningen binnenshuis, het verlies van werk, financiële onzekerheden, het gemis aan sociaal contact, en een gevoel van isolatie. Het is een online platform waar vragen, raad, aanbod en inspiratie samen komen. Mannen verspreid over Nederland gaan met elkaar in gesprek.</p>
<p>Investeren in de kennis en vaardigheden van professionals rondom gendernormen. Zij moeten ten slotte gendernormen kunnen aankaarten en (seksueel) geweld kunnen bespreken, signaleren en doorverwijzen. Dit vereist deskundigheid.</p>	<p>Te weinig deskundigheid(sbevordering) professionals rondom gendernormen.</p>	<p>Tools Act 4 Respect De alliantie Act 4 Respect biedt hier een verzameling factsheets en tools die meteen te downloaden en gebruiken zijn, bijvoorbeeld een genderscantool en een factsheet fysiek, seksueel en cybergeweld vanwege gender.</p> <p>Toolkit voor professionals in en om het onderwijs Deze toolkit bevat informatie en materialen die direct en indirect ingezet kunnen worden in en om het onderwijs. De toolkit bevat kennis en werkvormen waarmee je individueel, als docententeam of met leerlingen aan de slag kan. Verder zijn er links naar inspirerende filmpjes, methodes, boeken en meer. Voor alle niveaus en leeftijden is er iets te vinden. Als aanvulling op deze toolkit kan een training worden gevolgd waarin docenten reflecteren op de eigen context en de beste manier om binnen hun onderwijsinstelling aan de slag te gaan met het thema gender en genderongelijkheid.</p>

Literatuurlijst

- Berlo, W. van & Twisk, D. (2017). *Seksueel geweld en seksuele grensoverschrijding*. In H. de Graaf & C. Wijsen, C. (Red.), *Seksuele gezondheid in Nederland 2017* (pp. 88-98). Delft: Eburon.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Prevalentiemonitor Huiselijk Geweld en Seksueel Geweld 2020*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2018). *Veiligheidsmonitor 2017*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Veiligheidsmonitor 2019*.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, (2020). *Emancipatiemonitor 2020*.
- European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2014). *Violence against women: an EU-wide survey*. Luxemburg: Publications Office of the European Union.

Deze handreiking is door Regioplan ontwikkeld in het kader van het beleidsprogramma *Veilige Steden* van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Auteurs: Kristen Martina en Heleen Schols, Regioplan, in samenwerking met Jens van Tricht, Emancipator

Publicatiedatum: november 2021

Tel: +31 (0) 20 - 5 315 315

Regioplan: +31 (0) 20 - 5 315 315 veiligesteden@regioplan.nl Website: [Veilige Steden](#)

Emancipator: +31 (6) 43 08 36 86 info@emancipator.nl Website: [Emancipator](#)